

УДК 351.854:373.5.014(410)

О. В. ШАПОВАЛОВА

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті висвітлено нормативно-правові засади управління якістю загальної середньої освіти у Великобританії, зокрема Закони “Про реформування освіти” (1988 р.), “Про освіту” (2005, 2011 рр.), “Про дітей” (2006 р.), “Про освіту та інспектування” (2006 р.), низку редакцій нормативного документа “Рамкові основи інспекції шкіл в Англії” (2005, 2007, 2013 рр.) тощо. Схарактеризовано кількісні та якісні зміни, що відбулися в управлінні якістю загальної середньої освіти Великобританії в досліджуваний період. З’ясовано особливості розподілу владних повноважень центрального уряду, незалежної інспекції Ofsted, місцевих освітніх адміністрацій та навчальних закладів, що регламентується зазначеними нормативними актами.

Ключові слова: *якість, управління якістю, загальна середня освіта, нормативно-правові засади.*

Для сучасного етапу розвитку вітчизняної загальної середньої освіти характерній пошук оптимальних шляхів удосконалення освітньої системи, зокрема підвищення якості надання освітніх послуг. У цьому контексті доцільним видається вивчення й творче використання позитивного зарубіжного досвіду, насамперед Великобританії, яка має значні досягнення в цій сфері. Посилюється цей інтерес ще й тим, що Україна ставить за мету децентралізацію управління освітою та перехід до державно-громадського управління, тоді як Великобританія являє собою приклад країни з таким характером управління освітою.

Управління якістю освіти у Великобританії стало предметом розгляду вітчизняних дослідників-компаративістів у межах висвітлення широкого кола питань, зокрема К. Гаращука (структурні реформи в системі загальної середньої освіти сучасної Великобританії), О. Листопад (інноваційні підходи до оновлення змісту освіти в контексті інтернаціоналізації), О. Локшиної (зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу), О. Мілютіної (полікультурна освіта учнів середньої загальноосвітньої школи у Великобританії), О. Першукової (моніторинг якості шкільної освіти у Великій Британії та Північній Ірландії), А. Саргсян (реформування системи вищої освіти Великобританії), А. Сбруєвої (тенденції реформування середньої освіти розвинених англійських країн у контексті глобалізації), Ж. Чернякової (інтернаціоналізація освітнього простору старшої школи Великобританії), І. Чистякової (розвиток інноваційних шкільних мереж у Великобританії) та ін.

Мета статті – нормативно-правові засади управління якістю загальної середньої освіти у Великобританії.

Управління якістю освіти у Великобританії, як і в інших країнах, де управління освітою має децентралізований характер, здійснюється на місцевому та шкільному рівнях. Уряд країни формує загальнодержавну полі-

тику розвитку системи освіти, у тому числі середньої, визначаючи її стратегічні пріоритети. Крім того, уряд встановлює мінімальні національні стандарти навчальних досягнень (minimum national standards of achievement), стандарти навчальних досягнень середнього рівня (так звані “floor standards”), а також становить таблиці успішності шкіл (schools performance standards). У контексті нашого дослідження значний інтерес становлять ініціативи британського уряду, спрямовані на підвищення ефективності управління якістю освітніх послуг, тому розглянемо їх докладніше.

Широкомасштабна освітня реформа, зумовлена необхідністю модернізації системи середньої освіти відповідно до дедалі вищих і швидко змінюваних вимог національного та глобального ринків праці, була розпочата в 1988 р. з прийняттям Закону “Про реформу освіти” (Education Reform Act – ERA). Адже незаперечним є факт, що підготовка якісної робочої сили вимагала, перш за все, запровадження стандартів змісту освіти світового рівня. Погоджуючись із твердженням К. Гаращука, наголосимо, що влада поставила за мету введення жорсткого державного контролю як за змістом освіти, так і за якістю результатів діяльності освітньої системи [1, с. 67].

Закон “Про реформу освіти” 1988 р. дослідники вважають один із найбільш суспільно значущих законів, ухвалених після прийняття Закону “Про освіту” (1944 р.), що увійшов в історію як Акт Батлера [6]. Найсуттєвішими здобутками цього нормативного акта, на думку британських освітніх теоретиків Дж. Паувела та М. Едвардз, стали:

- розширення освітнього вибору й посилення контролю з боку батьків за освітою власних дітей;
- збільшення владних повноважень центрального уряду у сфері управління освітою;
- запровадження національного курикулуму (National Curriculum), спрямованого на духовний, моральний, культурний, розумовий і фізичний розвиток учнів у школі та суспільстві, а також їх підготовку до дорослого життя [5; 2];
- уведення національної програми з оцінювання для дітей віком 7, 11, 14 та 16 років;
- передача частини владних повноважень місцевих освітніх адміністрацій школам у межах запровадження програм автономного шкільного менеджменту;
- створення нової категорії грантових шкіл (grant-maintained schools), фінансування яких здійснює безпосередньо центральний уряд;
- створення передумов для фундаментальних адміністративних і фінансових змін у сфері вищої освіти й освіти дорослих [11].

У межах національного курикулуму встановлено предмети, обов’язкові для вивчення на різних етапах навчання (key stages), зокрема предмети, що становлять ядро курикулуму (математика, англійська мова, природничі науки) та інші предмети інваріативної частини (історія, географія, технології, музика, образотворче мистецтво та фізична культура).

Законом також передбачено створення Ради з питань національного курикулуму (National Curriculum Council) і Ради з питань шкільних екзаменів і оцінювання (School Examinations and Assessment Council), що підпорядковуються Міністру освіти (Державному секретареві). Функції кожного із зазначених органів подано нами в таблиці.

Згідно із Законом, кількісний склад кожної ради мав становити не менше ніж десять й не більше ніж п'ятнадцять осіб з досвідом роботи в освітній сфері, серед яких обирали голову та його заступника [5; 11].

Таблиця

Функції Ради з питань національного курикулуму та Ради з питань шкільних екзаменів і оцінювання, визначені Законом “Про реформу освіти”

Рада з питань національного курикулуму	Рада з питань шкільних екзаменів і оцінювання
<ul style="list-style-type: none"> – контроль за дотриманням національних стандартів субсидованими школами (main-tained schools); – надання порад Міністру освіти щодо запровадження національного курикулуму в субсидованих школах; – надання порад Міністру освіти щодо розроблення навчальних програм у межах національного курикулуму та здійснення їх експериментальної перевірки; – надання школам інформації щодо запровадження національних освітніх стандартів; – виконання доручень Міністра освіти з питань національного курикулуму 	<ul style="list-style-type: none"> – контроль за всіма питаннями, пов'язаними із запровадженням системи екзаменів та національного оцінювання; – надання порад Міністру освіти щодо проведення екзаменів та національного оцінювання; – надання порад Міністру освіти щодо розроблення механізмів національного оцінювання; – оприлюднення та розповсюдження інформації про національне оцінювання; – надання допомоги іншим органам, відповідальним за запровадження національних екзаменів та оцінювання; – виконання доручень Міністра освіти з питань національного курикулуму

Знаковою подією в управлінні якістю освіти на національному рівні стало створення у 1992 р. Управління стандартів в освіті (Office for Standards in Education – Ofsted) – державної інспекції, підзвітної Парламенту і незалежної від Міністерства освіти. Очолює Ofsted головний інспектор (Her Majesty’s Chief Inspector of Schools), повноваження якого, за статутом, полягають у підготовці Парламенту щорічної доповіді, що містить результати інспекторських перевірок Ofsted.

У сучасних умовах Ofsted здійснює інспекторську перевірку різних типів навчальних закладів, як субсидованих шкіл та академій, так і незалежних (independent) навчальних закладів: ясел, дитячих садків, початкових, середніх, спеціалізованих шкіл, шкіл-інтернатів, спеціалізованих шкіл інтернатного типу, консультаційних пунктів для учнів, які тимчасово не можуть відвідувати школу (pupil referral units) тощо [10].

За результатами інспекторської перевірки публікують доповіді, що містить таку інформацію:

- опис навчального закладу;

- загальна ефективність діяльності навчального закладу;
- навчальні досягнення та стандарти;
- якість надання освітніх послуг, якість курикулуму тощо;
- лідерство та управління;
- якість надання школами здоров'язберезувальних послуг;
- рівень безпеки школярів у межах навчального закладу;
- рівень задоволення учнів освітніми послугами;
- межі позитивного внеску учнів;
- рівень розвитку навичок, необхідних учням для досягнення економічного благополуччя в майбутньому [12; 5].

Слід наголосити, що законодавчим підґрунтям діяльності Ofsted є Рамкові основи інспекції шкіл Англії (Framework for the inspection of schools in England) 2005 р.

Цей документ неодноразово переглядали та змінювали. Так, наприклад, нормативним документом від 2007 р. збільшено не тільки коло повноважень працівників Ofsted, а і їх кількість. Крім регулярних інспекторських перевірок, спрямованих на встановлення рівня досягнення школами національних стандартів, Управління стандартів в освіті отримало повноваження щодо врегулювання проблем, які можуть виникати в навчальних закладах. Крім того, до управлінських повноважень Ofsted, як і раніше, належать: допомога шкільному персоналу у проведенні внутрішнього оцінювання (self-evaluation), що полягає, передусім, в оцінюванні якості викладання, визначенні сильних/слабких сторін діяльності навчального закладу, а також участі в зовнішньому оцінюванні шкіл [8].

Вважаємо за доцільне наголосити, що в Англії, на відміну від інших частин Великобританії, має місце укладання на конкурсній основі контрактів на здійснення інспекторської перевірки між Управлінням стандартів в освіті та групами інспекторів, до яких часто входять і вчителі-практики. Як наголошують британські дослідники П. Тіммс та К. Меррелл, учителі, що хочуть зареєструватися як інспектори, повинні мати принаймні п'ятирічний стаж педагогічної роботи в школі, пройти успішно спеціальну підготовку й отримати ліцензію [14].

Ключовим нормативним документом, що заклав підґрунтя реформ у сфері управління якістю освіти, став Закон "Про освіту" (Education Act) 2005 р. Він передбачав запровадження нової структури звітності для шкіл, які центральну роль в інспектуванні відводили внутрішньому оцінюванню. На головного інспектора Ofsted було покладено відповідальність доводити до відома Міністра освіти інформацію щодо розроблення школами суворої процедури внутрішнього оцінювання.

Інші зміни, передбачені Законом, стосувалися зменшення бюрократичного тягаря, покладеного на школи, зокрема, відміну вимоги проводити шкільними радами щорічних батьківських зборів та публікацію щорічних доповідей членами цих рад. Реформаційні зміни включали й спрощення процесу вдосконалення діяльності шкіл, а також покращення інформаційної системи [2].

Зауважимо, що Законом “Про освіту” 2005 р. було скасовано Закон “Про шкільну інспекцію” (Schools Inspections Act) 1996 р., тоді як Законом “Про освіту та інспектування” (Education and Inspection Act) 2006 р. внесено поправки до Закону “Про шкільні стандарти та рамкові основи” (School Standards and Framework Act) 1998 р., яким, у свою чергу, були внесені зміни до Закону “Про освіту” (Education Act) 1996 р. Так, зокрема, місцеві освітні адміністрації мали просувати високі освітні стандарти для учнів шкіл у своїх округах [4].

Закон “Про освіту та інспектування” надавав широкі повноваження місцевим освітнім адміністраціям щодо шкіл, які належить до “групи ризику”. Коли школа підлягає інтервенції, місцеві освітні адміністрації можуть вимагати від шкільної ради вжиття спеціальних заходів для підвищення ефективності діяльності навчального закладу; призначення додаткових членів шкільної ради; призупинення делегованого бюджету школи; призначення тимчасової Виконавчої ради (Interim Executive Board) [4].

Місцеві освітні адміністрації та їх партнери, згідно із Законом, можуть розробляти різні плани щодо надання освітніх та інших послуг для дітей та молоді виходячи з потреб у наданні таких послуг (до цього моменту Закон “Про дітей” (Children Act) 2004 р. зобов’язував місцеві освітні адміністрації дотримуватися єдиного стратегічного плану, що охоплював усі послуги для дітей та молоді, в тому числі й освітні – План для дітей та молоді (Children and Young People’s Plan – CYPP)). Необхідність розроблення такого плану була обґрунтована в Законі “Про шкільні стандарти та рамкові основи” 1998 р., де йшлося про План розвитку освіти (Education Development Plan)– стратегічний план, що передбачав проведення моніторингу місцевими освітніми адміністраціями ефективності діяльності шкіл [13].

Законом “Про освіту” (Education Act), ухваленим у 2011 р., були передбачені зміни в процедурі інспектування шкіл, а також звільнення від поточних перевірок Ofsted певних категорій шкіл. Так, наприклад, школи, що за результатом попередньої перевірки незалежної інспекції отримали високу оцінку, можуть підлягати інспектуванню тільки в разі значного зниження показників успішності [3].

Крім того, місцеві освітні адміністрації отримали повноваження робити попередження школам щодо недостатньої успішності або безпеки, а Міністр освіти – закривати будь-які неуспішні школи, а не тільки ті, що підлягали вжиттю спеціальних заходів за результатами перевірки Ofsted.

Наступним нормативним актом у сфері управління якістю освіти став прийнятий у вересні 2013 р. документ Рамкові основи шкільної інспекції (Framework for School Inspection). Головна увага була приділена таким сферам, як:

- навчальні досягнення учнів;
- якість викладання;
- якість управління навчальним закладом;
- поведінка та безпека учнів.

Нововведенням стало скорочення періоду попередження (noti-sereriod) про інспекторську перевірку (замість попередження в одно- або дво-денний термін, більшість шкіл отримують попередження напередодні перевірки ввечері, крім того, перевірка може бути здійснена і без попередження). Ще одним нововведенням цього нормативного акта стала заміна терміну для оцінювання рівня досягнень, що, у свою чергу, свідчить про підвищення вимог до навчальних закладів (так, замість “задовільний”(satisfactory) необхідно вживати “потребує вдосконалення” (requires improvement)). У цьому контексті слід наголосити, що школи, діяльність яких “потребує вдосконалення”, отримують підтримку та підлягають посиленому моніторингу, що має допомогти в підвищенні рівня успішності діяльності навчального закладу [9].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що протягом досліджуваного періоду в управлінні якістю загальної середньої освіти відбулися кількісні та якісні зміни, відображені в низці нормативних документів британського уряду. Аналіз зазначених документів дає змогу констатувати посилення вимог до навчальних закладів щодо якості надання освітніх послуг. Крім того, відбулася диференціація вимог до навчальних закладів з різним рівнем успішності за результатами зовнішнього оцінювання Ofsted. Сама незалежна інспекція отримала низку додаткових повноважень. Реформаційні зміни включали і спрощення процесу вдосконалення діяльності шкіл, а також покращення інформаційної системи.

У подальшому доцільним вдається вивчення британського досвіду управління якістю освіти на інституційному рівні.

Список використаної літератури

1. Гаращук К. Структурні реформи в системі загальної середньої освіти сучасної великої Британії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гаращук Кирило Володимирович. – Суми, 2011. – 233 с.
2. Education Act 2005 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/18/contents>.
3. Education Act 2011 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/21/contents>.
4. Education and Inspections Act 2006 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/40/contents>.
5. Education reform act 1988. Chapter 40. – London: Her Majesty's stationery office, reprinted 1989. – Vol. 1/2. – 284 p.
6. Maclure S. Education re-formed: a guide to the education reform act / S. Maclure. – London: Hodder and Stoughton, 1988. – 180 p.
7. Ofsted. Every child matters: Framework for the inspection of schools in England from September 2005 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ofsted.gov.uk>.
8. Ofsted. The Framework for School Inspection: The framework for inspecting schools in England under section 5 of the Education Act 2005 (as amended). – The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2007. – 28 p.
9. Ofsted. The Framework for School Inspection: The framework for inspecting schools in England under section 5 of the Education Act 2005 (as amended). – The Office for Standards in Education, Children's Services and Skills, 2013. – 28 p.
10. Ofsted. Types of providers Ofsted inspects [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ofsted.gov.uk/inspection-reports/types-of-providers-ofsted-inspects>.

11. Powell J. Surveillance and Morality: Revisiting the Education Reform Act (1988) in the United Kingdom [Electronic resource] / J. Powell, M. Edwards // Surveillance & Society. – 2005. – № 3 (1). – P. 96–106. – Mode of access: [http://www-surveillance-and-society.org/articles3\(1\)/education.pdf](http://www-surveillance-and-society.org/articles3(1)/education.pdf).

12. Riggall A. The Structure of Primary Education: England and Other Countries (Primary Review Research Survey 9/1) / A. Riggall, C. Sharp. – Cambridge: University of Cambridge, Faculty of Education, 2008. – 38 p.

13. School Standards and Framework Act 1998 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/31/contents>.

14. Timms P. Standards and Quality in English Primary Schools Over Time: the National evidence (Primary Review Research Survey 4/1) / P. Timms, Ch. Merrell. – Cambridge: University of Cambridge, Faculty of Education, 2007. – 30 p.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2014.

Шаповалова О. В. Нормативно-правовые основы управления качеством общего среднего образования в Великобритании

В статье освещены нормативно-правовые основы управления качеством общего среднего образования в Великобритании, в частности законы “О реформировании образования” (1988), “Об образовании” (2005, 2011), “О детях” (2006), “Об образовании и инспектировании” (2006), ряд редакций нормативного документа “Рамочные основы инспекции школ в Англии” (2005, 2007, 2013) и др. Охарактеризованы количественные и качественные изменения, произошедшие в управлении качеством общего среднего образования Великобритании в исследуемый период. Выявлены особенности распределения властных полномочий центрального правительства, независимой инспекции Ofsted, местных администраций учебных заведений, которые регламентируются указанными нормативными актами.

Ключевые слова: качество, управление качеством, общее среднее образование, нормативно-правовые основы.

Shapovalova O. The Legal Framework of General Secondary Education Quality Management in Great Britain

The article highlights the legal framework quality of general secondary education management in Great Britain, in particular “Education Reform Act” (1988), “Education Act” (2005, 2011), “Children Act” (2006), “Education and Inspection Act” (2006), several editions of the normative document “Framework for the inspection of schools in England” (2005, 2007, 2013) and others. Quantitative and qualitative changes in the management of the quality of general secondary education in Great Britain during the study period are characterized. The peculiarities of distribution of powers of the central government, independent inspection Ofsted, local authorities, educational institutions that are regulated by these acts are clarified. The functions of National Curriculum Council and School Examinations and Assessment Council are revealed.

It is concluded that during the investigated period in the management of general secondary education quality there have been implemented quantitative and qualitative changes, reflected in the number of normative documents of the British government. The analysis of these documents suggests the strengthening of requirements to educational institutions regarding the quality of educational services. In addition, there was a differentiation of the requirements of educational institutions with different levels of success according to the results of external evaluation by Ofsted which has received a number of additional powers. The reform changes included simplifying the process of improving school performance and improved information systems. In the future, it seems appropriate to study the British experience of education quality management at the institutional level.

Key words: quality, quality management, General secondary education, the legal framework.